

1 **Les formes familiars i de convivència
de la població immigrada**

Marc Ajenjo i Cosp
Amand Blanes Llorens

RESUM

En aquest capítol s'analitzen les estructures familiars i de convivència de la població nascuda fora d'Espanya a partir de tres temes de caràcter molt general. En primer lloc, i tenint en compte les característiques i els trets diferenciadors que presenta la tipologia de les llars i les famílies on resideixen, es descriu com conviu aquesta població. A continuació, s'estudia amb qui conviu, analitzant l'estructura demogràfica de la core-sidència, l'edat i el sexe dels que viuen amb ells i el grau d'homogàmia amb relació al lloc d'origen. Finalment, l'últim apartat versa sobre les característiques de les parelles i el seu projecte familiar centrant-se en aspectes com ara el reagrupament familiar o la descendència. A causa de l'heterogeneïtat demogràfica, cultural, social i econòmica d'aquest col·lectiu s'han considerat diferents agregats en funció de l'àrea geogràfica de naixement,¹ i se n'han introduït, en alguns casos, altres variables discriminants com ara la situació legal de residència a Catalunya o l'any d'arribada.

1. Amb relació als agregats geogràfics cal fer un seguit de consideracions, en tant que no sempre s'ha emprat el mateix criteri de selecció: *a*) en tots els casos, per a la Unió Europea s'ha distingit entre els nascuts als països de l'antiga UE-15 i els oriünds dels dotze nous estats membres; *b*) en alguns casos, el col·lectiu de nascuts a l'Àfrica s'ha tractat de manera agregada, ja que en moltes de les característiques hi ha una similitud elevada entre magribins i subsaharians, de manera que només s'han considerat per separat quan s'hi observaven diferències significatives; *c*) a causa de l'escàs nombre de casos a la mostra, els nascuts a l'Amèrica del Nord no s'han tractat mai específicament, encara que estan inclosos a les taules generals dels nascuts fora d'Espanya, i *d*) per a algunes variables i creuaments, s'ha emprat una gran distinció entre els nascuts a la UE-15 o a l'Amèrica del Nord i la resta de països.

MORFOLOGIA DE LES LLARS I LES FAMÍLIES

Les llars i les relacions de parentiu

Per analitzar com són les llars de la població nascuda a l'estranger s'ha treballat amb dues tipologies de llars que han esdevingut clàssiques. Per definir-les distingim un seguit de tipus de llars. En primer lloc, les llars no familiars, o bé constituïdes per una única persona (unipersonals), o bé formades per diverses persones que no arriben a constituir un nucli familiar, mantinguin relacions de parentiu entre elles o no. Un segon grup es correspon amb les llars familiars, dins de les quals es pot diferenciar entre les nuclears —un únic nucli familiar sense més persones—, i les complexes —un nucli familiar amb altres persones— i les de dos nuclis o més. El nucli familiar es defineix en funció d'una relació de parella o de filiació i, per tant, inclou les parelles sense fills, les parelles amb fills i les monoparentals de pare o mare. A partir d'aquestes relacions, i en funció de l'objecte d'anàlisi, les dues tipologies que s'han emprat són:

- A. Llars no familiars (unipersonals o pluripersonals), llars nuclears (simples o monoparentals) i llars complexes (nuclears extenses o plurinuclears).
- B. Llars no familiars (unipersonals o pluripersonals), llars formades per un nucli, hi hagi altres persones alienes al nucli o no —parella, parella amb fills, monoparentals— i llars de més d'un nucli (plurinuclears).

A la taula 1 es presenta la distribució relativa d'aquesta segona tipologia en funció de l'àrea geogràfica d'origen i es compara amb la distribució del conjunt de la població que resideix a Catalunya. Les diferències principals en les tipologies de les llars són:

Taula 1.

Tipologia de les llars segons el lloc de naixement

	Llars no familiars		Llars amb un nucli (amb o sense altres persones)			Llars de dos o més nuclis	Total
	Uni-personal	Pluri-personal	Parella sense fills	Parella amb fills	Mono-parental		
UE-15	8,7%	3,6%	28,8%	54,4%	2,2%	2,4%	100%
Nous països UE	1,7%	5,7%	26,5%	52,4%	0,0%	13,7%	100%
Resta d'Europa	2,3%	8,7%	30,8%	53,0%	0,0%	5,2%	100%
Àfrica	4,4%	11,5%	10,7%	70,7%	0,7%	1,9%	100%
Amèrica Central i del Sud	2,6%	8,7%	22,4%	51,6%	8,5%	6,2%	100%
Àsia-Oceania	3,8%	11,4%	21,8%	54,2%	5,4%	3,4%	100%
Total nascuts a l'estranger	3,8%	9,0%	20,3%	57,9%	4,4%	4,7%	100%
Total Catalunya	7,6%	3,5%	24,9%	55,2%	6,7%	2,1%	100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Llars unipersonals

Entre els nascuts a l'estranger, la residència en llars unipersonals és la meitat que entre el conjunt de població resident a Catalunya. Els efectes associats a les estructures desiguals per edats expliquen una part important d'aquesta diferència, ja que si bé algunes d'aquestes llars responen a l'emancipació de joves i a l'efecte transitori o definitiu dels processos de separació i de divorci, la major part està formada per gent gran, bàsicament per dones que han enviudat. Així ho mostraven les dades del Cens del 2001: el 45% de les persones que vivien soles a Catalunya tenien 65 anys o més, i d'aquestes, tres de cada quatre eren vídues. I aquesta és una diferència molt important entre el conjunt d'habitants de Catalunya i els nascuts a l'estranger: en-

tre els primers el segment de gent gran arriba fins al 20,6%, mentre que els segons només representen un 3,7%.²

Entre els diferents col·lectius només en el dels nascuts a la UE-15 el pes de les llars unipersonals supera el del conjunt de la població catalana, mentre que per a la resta de procedències és sensiblement inferior, sobretot entre els oriünds d'altres indrets d'Europa i de l'Amèrica Central i del Sud. Si bé els nascuts a la UE-15 són, dels nascuts fora d'Espanya, el col·lectiu més envellit, la major incidència de les llars unipersonals no es pot explicar només en termes de l'estructura per edats, ja que a igualtat d'edat es continua donant un nombre més gran d'aquestes llars que a la resta de col·lectius. A tall d'exemple, entre la població de 25 a 44 anys les llars unipersonals representen el 7,5% dels nascuts a la UE-15 i només el 2,5% dels nascuts al continent africà. En aquest sentit, la situació socioeconòmica dels individus explica la major part de les diferències, en tant que els de la UE-15 són els que disposen d'un estatus més elevat que els permet residir en una llar unipersonal.

Aquest tipus de llar està constituït bàsicament per població que ja fa uns anys que viu a Catalunya, ja que dos de cada tres individus que viuen sols van arribar-hi abans de l'any 2000 i la resta, pràcticament un de cada tres, ho va fer en el període 2000-2003. Aquesta diferència temporal, en un context de fort increment dels fluxos migratoris, pot respondre a dos factors: en primer lloc, al fet que la constitució d'una llar unipersonal requereix una certa estabilitat, i això és difícil els primers anys d'arribada; i, en segon lloc, a un canvi en la composició interna de la naturalesa de la immigració amb un increment del pes relatiu d'origens, com ara el sud-americà,³ en els quals la propensió a viure sol és menor.

Una altra característica pròpia de les llars unipersonals i que, a més, presenta una diferència important en funció del col·lectiu és el sexe de la persona: mentre que els

2. Aquests percentatges es corresponen amb dades de l'enquesta i, per tant, no estan calculats sobre la població total, sinó sobre els majors de 15 anys.

3. Els nascuts en països de l'Amèrica Central i del Sud representen el 31% del contingent de nascuts a l'estranger que van arribar a Catalunya abans de l'any 2000, mentre que el percentatge augmenta fins al 55% si considerem les entrades del període 2000-2003.

nascuts a Espanya i la UE-15 són majoritàriament dones grans, en el conjunt de la resta de col·lectius són majoritàriament homes, al voltant del 75%.

Individus que viuen en llars sense nucli formades per dues persones o més

Aquest tipus de llar mostra la situació contrària a les llars unipersonals, ja que el percentatge dels nascuts fora d'Espanya és més elevat que el conjunt de la població catalana, amb un 9% els primers i un 3,5% els segons. Aquesta diferència, però, no es pot atribuir a qüestions de tipus demogràfic, com ara l'estructura per sexe i edat dels col·lectius, sinó a factors socioeconòmics i de nivell de renda, ja que el comportament més similar al de la població catalana s'observa entre els nascuts en algun país de l'Europa dels quinze. A l'extrem oposat se situen els nascuts a l'Àfrica i a Àsia i Oceania, amb uns valors lleugerament superiors l'11%, ja que es tracta de fluxos d'immigració de persones joves, amb un baix component familiar i més irregular, que en arribar a Catalunya tendeixen a compartir l'habitatge amb altres conciutadans.

Parella sense fills

Aproximadament un 20% dels nascuts a l'estranger viuen en llars formades per una parella sense fills, una xifra lleugerament inferior a la del conjunt de Catalunya, que és del 25%. Habitualment, aquestes llars es donen en dos moments del cicle de vida de les persones: en les edats joves, és a dir, en el període de formació de la parella previ a l'arribada dels fills, i en les edats més avançades, quan els fills s'han emancipat i es queda, novament, la parella sola (niu buit). Així, gran part de la diferència anterior es pot explicar en termes d'edat, o de cicle de vida, ja que l'estructura per edats dels nascuts a l'estranger és molt més jove que la del conjunt de la població, de manera que la presència de parelles en l'etapa de niu buit és menys probable. Un tret que caracteritza aquest tipus de llar en el col·lectiu de nascuts a l'estranger és que dues terceres parts són individus que viuen amb la seva parella sense cap altra persona a la llar, mentre que la tercera part restant comparteix residència amb altres persones, a causa del pes de les xarxes familiars i de veïnatge en els fluxos de migració procedents de l'Amèrica del Sud o de l'Àfrica.

Les xifres anteriors amaguen una alta heterogeneïtat en funció de l'àrea geogràfica de procedència, que configura tres grans grups. En primer lloc, els nascuts a l'Àfrica, que

es caracteritzen per un percentatge menor en aquest tipus de llar, i perquè gairebé la meitat dels individus que conviuen amb la parella ho fan també amb altres persones. En un lloc intermedi se situen els enquestats oriünds de l'Amèrica Central i del Sud i d'Àsia i Oceania, un 20% dels quals viu en aquesta tipologia de llar i, a més, hi té un pes important la convivència amb altres persones, que en el cas dels llatinoamericans representa una de cada tres llars. Finalment, els nascuts en algun país d'Europa presenten un comportament similar amb relació al percentatge relatiu d'aquesta forma de convivència, al voltant del 30% de les llars, però amb una diferenciació interna en funció de si hi conviuen també altres persones, ja que per als nascuts en països de la UE-15 gairebé totes aquestes parelles viuen soles, mentre que per als altres dos agregats continentals en un terç de les llars conviuen altres persones (gràfic 1).

Parella amb fills

La forma de convivència anomenada com a “parella amb fills”, ja sigui amb altres persones o sense, és la més comuna entre els col·lectius d'estrangers, tal com també passa en el conjunt de la població catalana, amb valors propers al 55%. La major diferència en aquesta categoria la protagonitzen els nascuts a l'Àfrica, entre els quals la tendència a viure en aquest tipus de llars és força més elevada, en tant que representa aproximadament el 70%. Un tret comú en tots els col·lectius no europeus és la presència d'un nombre important d'individus que conviuen en llars formades per una parella, els seus fills i altres persones. Així, mentre que en els nascuts a la UE-15 el percentatge és del 8%, entre els africans se situa en el 18%, i en els sud-americans arriba a un 21%.

Persones que viuen en llars monoparentals

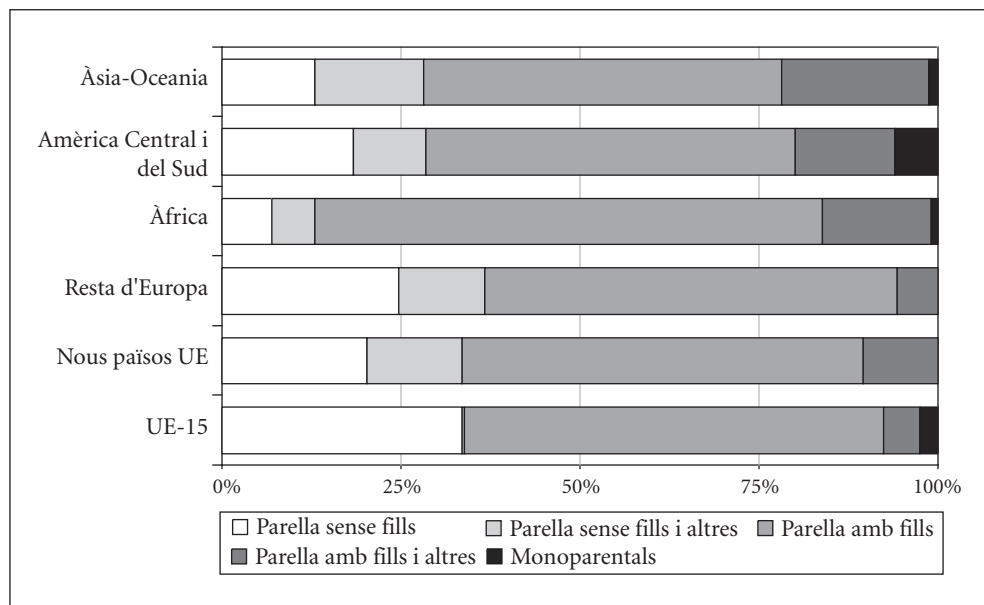
En el conjunt de la població catalana, aquestes llars estan formades en la seva majoria per dones grans que han enviudat i que viuen amb un fill o una filla solters, encara que en els darrers anys han augmentat les constituïdes com a conseqüència de processos de ruptura de parelles per separacions i divorcis. El fet que l'estructura per edats dels nascuts a l'estranger sigui més jove provoca que aquesta forma de convivència tingui una incidència menor (un 4,4%) que en la població catalana (un 6,7%). L'excepció la constitueixen els oriünds dels països llatinoamericans, amb gairebé un 9%, atès que es tracta del grup amb un grau de feminització major, amb un 56% de dones.

Persones que viuen en llars plurinuclears

La incidència d'aquest tipus de llar és dos punts percentuals més elevada entre els nascuts a l'estranger que en la població catalana: un 4,7% i un 2,1%, respectivament. En aquesta tipologia, és entre els nascuts als nous països de la Unió Europea on es localitza el major percentatge, amb un valor que supera el 10%.

Gràfic 1.

Distribució relativa de les llars uninuclears segons el tipus i la presència d'altres persones

Nota: Per a les llars monoparentals no s'ha fet la divisió en funció de la presència o no d'altres persones, ja que els resultats no són significatius a causa de l'escàs nombre de casos.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Un dels trets diferenciadors en les formes de convivència dels nascuts a l'estranger, que a més presenta una alta heterogeneïtat entre col·lectius, és el pes de les llars complexes: és a dir, la presència d'altres persones en un nucli familiar estricte, que poden

ser parents o no, o l'existència de més d'un nucli familiar a la llar (taula 2). En aquest sentit, gairebé una quarta part dels nascuts fora d'Espanya resideix en una llar complexa, i s'arriba a uns valors propers a un de cada tres entre els nascuts als nous països membres de la Unió Europea i els originaris d'Àsia i Oceania. Per contra, les llars complexes tenen una representació escassa entre els naturals dels països de la UE-15, amb només un 7%,⁴ en què predomina la convivència constituïda pel nucli familiar biparental o monoparental sense altres persones.

Una variable important per explicar algunes diferències en les formes de convivència és la situació legal de residència, que sovint esdevé més discriminatòria que el lloc de naixement mateix. Així, entre els nascuts a l'estranger que disposen de nacionalitat espanyola la tipologia de les llars és molt similar a la dels nascuts a Espanya, mentre que aquesta és més divergent com més insegura és la situació legal de residència, i en són els casos extrems els que no tenen cap mena de permís de residència (gràfic 2). Aquests darrers viuen fonamentalment en llars sense nucli —sobretot en les pluripersonals—, en llars amb dos nuclis o més, o en llars on, malgrat que hi hagi un nucli, hi ha altres persones; mentre que és molt poc habitual la residència en una llar nuclear simple. L'exemple més clar es troba en les llars formades per un únic nucli format per una parella i els seus fills, que, si bé és la forma de convivència més habitual entre el conjunt dels nascuts a l'estranger, només representa un 14% entre els que no tenen permís de residència. En canvi, en aquest darrer col·lectiu la forma més comuna de convivència és una llar on hi ha una parella sense fills però amb altres persones, amb un 25%. Cal considerar que els “sense papers” presenten una durada mitjana de l'estada a Catalunya menor i que, per tant, també és més difícil que hagin pogut consolidar la seva situació de convivència creant una llar pròpia. D'altra banda, pel que fa a les altres dues situacions de residència, els que disposen de permís permanent o provisional es troben en una posició intermèdia, tot i que és més propera als de nacionalitat espanyola que als que no tenen permisos.

4. Si bé no disposem d'aquesta dada per a Catalunya, segons l'*Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona 2000* el percentatge de llars complexes per al conjunt de la població que residia a la província de Barcelona se situava entorn de l'11%.

Taula 2.

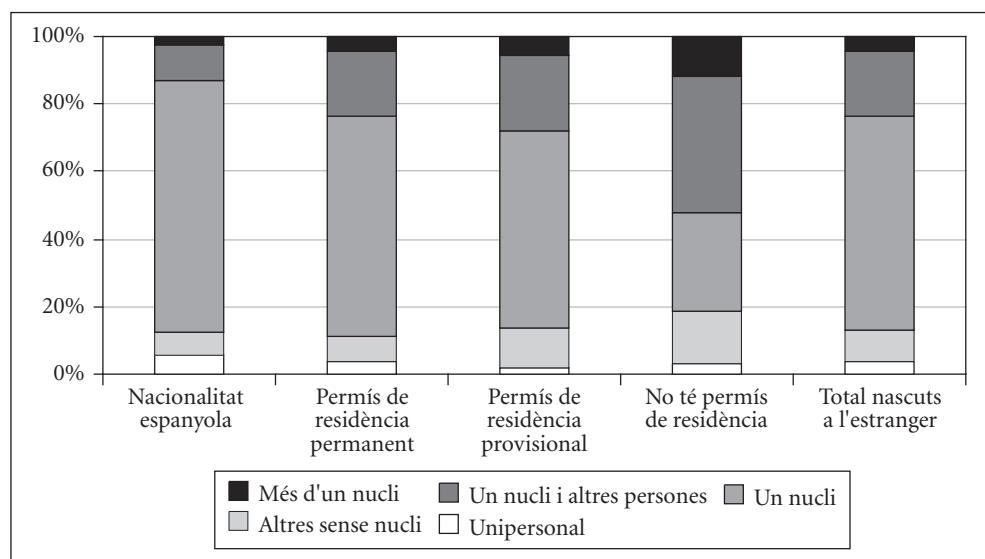
Complexitat de les llars segons el lloc de naixement

	Llars no familiars	Llars familiars	
		Nuclears	Complexes
UE-15	12,3%	80,8%	7,0%
Nous països UE	7,4%	60,1%	32,5%
Resta d'Europa	11,1%	68,9%	20,0%
Àfrica	16,0%	64,5%	19,5%
Amèrica Central i del Sud	11,3%	59,9%	28,8%
Àsia-Oceania	15,2%	49,5%	35,3%
Total nascuts a l'estranger	12,8%	63,5%	23,7%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Gràfic 2.

Complexitat de les llars segons la situació de residència i el lloc de naixement

Nota: S'ha exclòs un 6,7% dels entrevistats, que no van respondre aquesta pregunta o que desconeixen la seva situació legal.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Grandària mitjana de la convivència

A partir de les dades recollides a l'enquesta no es pot calcular un indicador tan popular com la grandària mitjana de la llar, el qual permetria sintetitzar una de les característiques lligades al fenomen de la migració d'alguns col·lectius com és la sobreocupació d'habitatges. Per aquest motiu, s'ha optat per un indicador semblant, que hem anomenat "grandària mitjana de la convivència", i que s'interpreta com el nombre d'individus que, de mitjana, conviuen conjuntament.⁵

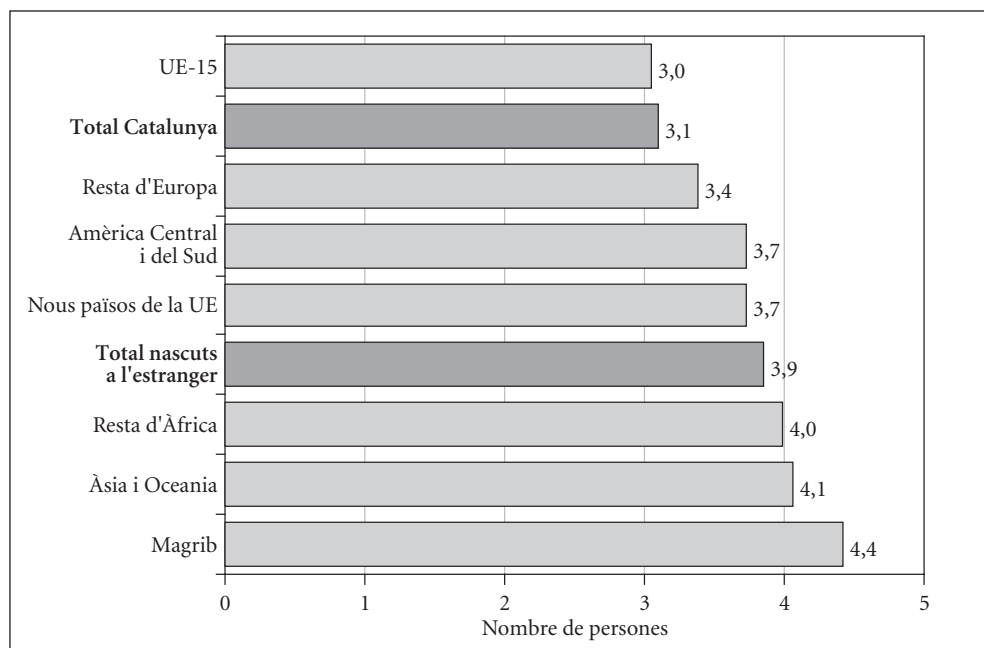
La grandària mitjana de la convivència és clarament més elevada entre els nascuts a l'estranger que entre el total de residents a Catalunya, gairebé una persona de diferència: 3,9 i 3,1, respectivament (gràfic 3). Les diferències entre els col·lectius d'estrangers també són força significatives: des de mitjanes similars a les de Catalunya fins a altres que depassen els quatre individus. En concret, la major concentració es dona entre els magribins, amb una mitjana de pràcticament 4,5, seguits dels nascuts a la resta de l'Àfrica i Àsia i Oceania, amb quatre persones; mentre que per als oriünds dels països de la UE-15 se situa en tres persones. Cal fer un esment especial als valors dispersos que s'observen entre els nascuts a la Unió Europea, en funció de si corresponen a l'antiga Europa dels quinze o als dotze estats de nova incorporació. Així, entre els primers la grandària mitjana de la convivència és similar a la dels residents a Catalunya, mentre

5. El motiu pel qual no és possible calcular la grandària mitjana de la llar no és un altre que el tipus de mostreig dut a terme. En fer-se un mostreig sobre individus majors de 15 anys, no és possible resumir les característiques de les llars, sinó només dels individus que hi resideixen.

La diferència entre el concepte de grandària de la llar i el de grandària de la convivència es pot clarificar a partir d'un exemple corresponent a municipis: la grandària mitjana dels municipis (equivalent a grandària de la llar) i la grandària mitjana amb qui conviu la gent en el seu municipi (equivalent a grandària de la convivència). La grandària mitjana del municipi és el nombre total de persones dividit entre el nombre total de municipis, mentre que la mitjana de la convivència és la suma de les convivències dividit pel nombre d'individus. Pensem en un cas extrem: tenim només dos municipis, en un viu només una persona i l'altre té deu habitants. Segons la lògica anterior, la grandària mitjana dels municipis correspondria a $(10 + 1) / 2 = 5,5$. En canvi, per calcular la mitjana de convivència de cada individu, hem de saber primer quin és el total de convivències i dividir-ho pel nombre d'individus. Per a cada individu la convivència coincideix amb la grandària del seu municipi, de manera que tenim un individu amb una convivència d'1, i deu amb una convivència de 10. Així, la mitjana serà $(10 \times 10 + 1) / 11 = 9,18$.

Gràfic 3.

Grandària mitjana de la convivència

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

que en els segons s'assembla a la del conjunt de nascuts a la resta de països, amb un valor semblant al dels llatinoamericans. Fins i tot els nascuts fora de la Unió Europea presenten una menor concentració convivencial que els dels nous països de la Unió.

El valor de la grandària mitjana de la convivència es mostra força estable en funció d'altres variables com poden ser el sexe, l'edat, la situació de legalitat o l'any d'arribada a Catalunya. Vegem-les a grans trets.

Sexe

Homes i dones conviuen amb un nombre similar de persones, de manera que les úniques diferències observades són les gegudes directament al diferent grau de femi-

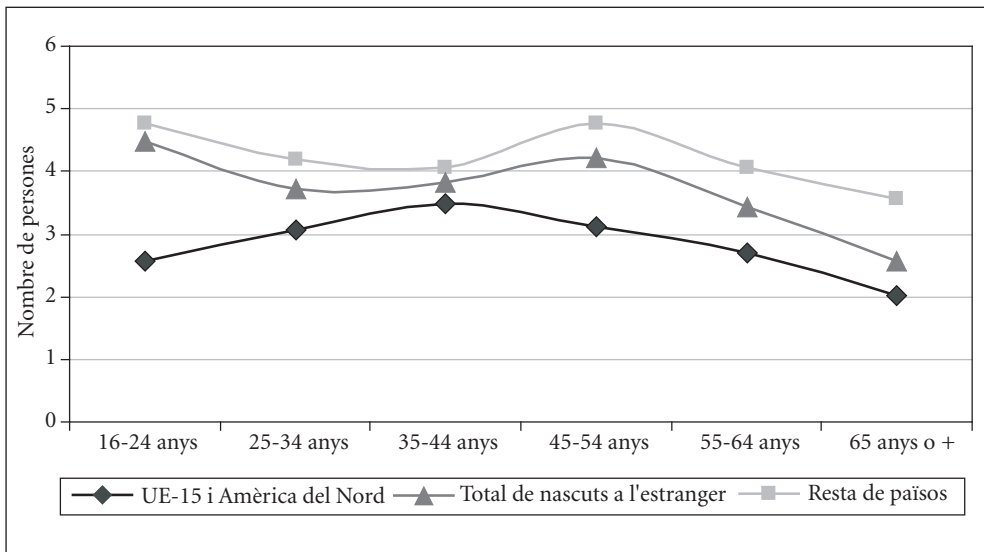
nització dels col·lectius de nascuts a l'estranger. Així, la composició per sexes entre els magribins és clarament masculina, al voltant del 60% d'homes, en contraposició al 44% dels llatinoamericans.

Edat

Per al conjunt de nascuts a l'estranger, la grandària de la convivència té algunes característiques que comparteixen amb el conjunt de la població. Per exemple, en les edats madures la grandària és significativament menor, una conseqüència lògica de l'evolució d'aquest indicador al llarg del cicle de vida de les persones (gràfic 4). Les convivències més nombroses es donen, per tant, fins a l'edat de 54 anys, amb uns valors pròxims a les quatre persones, i és lleugerament més gran entre els més joves, els menors de 25 anys. Si considerem només dos grans agregats geogràfics, els nascuts a la UE-15 o a l'Amèrica del Nord i la resta de països, les diferències majors es localitzen en dues

Gràfic 4.

Grandària mitjana de la convivència segons l'edat i el lloc de naixement

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

etapes del cicle vital. En les edats joves, els primers conviuen amb menys persones, 2,5 individus de mitjana, que el originaris de la resta de països, 4,5 membres de mitjana. El motiu principal és, òbviament, la composició socioeconòmica d'uns i altres i, sobretot, la seva relació amb l'activitat. Així, entre els europeus hi ha un nombre important d'estudiants universitaris que resideixen en pisos amb un o dos estudiants més; mentre que la situació d'activitat entre la resta de joves nascuts a l'estranger sol ser la d'actius, i comparteixen alguns dels trets de convivència dels altres membres de més edat de la seva mateixa procedència. A les edats adultes-madures també s'observa una diferència significativa en la grandària mitjana, al voltant d'1,5 persones, a causa, per un costat, de la menor dimensió dels nuclis familiars dels nascuts a la UE-15 i, per un altre, de la major tendència a conviure en llars complexes en els originaris de la resta de països.

Situació de legalitat

L'única diferència significativa es dona en els individus que tenen la nacionalitat espanyola, els quals conviuen amb un nombre menor de persones que la resta, entorn dels 3,5 individus. Si es compara aquest valor amb el del conjunt de la població catalana es conclou que el lloc de naixement incideix de manera similar a la nacionalitat, ja que la grandària mitjana de la convivència dels nascuts a l'estranger de nacionalitat espanyola es troba a mig camí entre el valor observat del conjunt de residents a Catalunya i el del col·lectiu dels que han nascut fora d'Espanya.

Any d'arribada a Catalunya

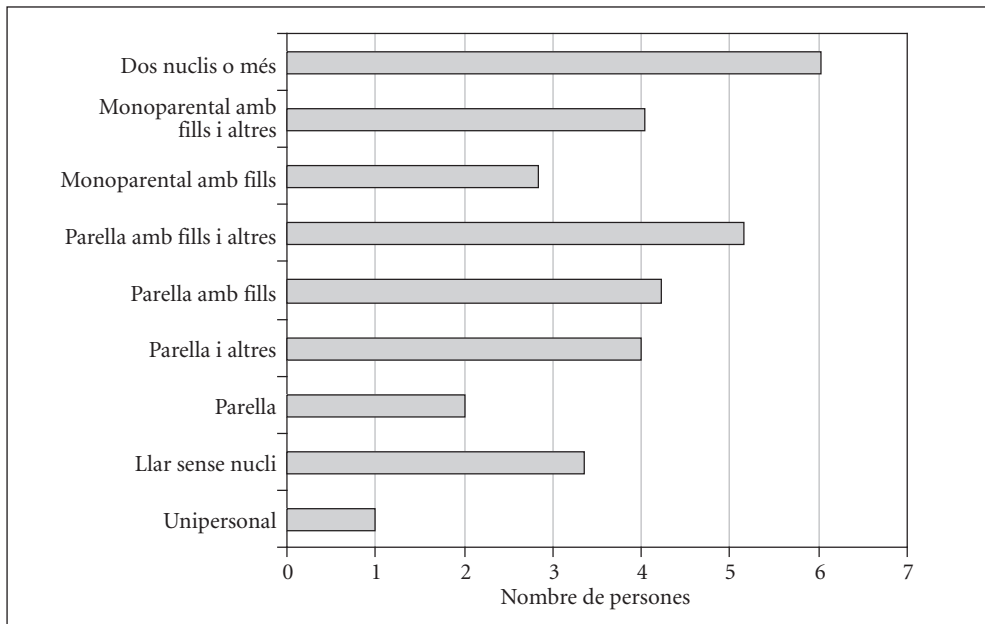
Si bé seria previsible que una estada llarga a Catalunya significués més estabilitat en el sentit d'un comportament més similar al dels autòctons, és a dir, de menor grandària de la convivència, les dades no ho confirmen, ja que el nombre de persones que conviuen en una llar és independent de l'any d'arribada. Per un costat, seria un efecte dels processos de reagrupament familiar, i, per un altre, de l'existència de xarxes migratòries que provocaria que els nouvinguts visquessin amb els que porten més temps de residència a Catalunya.

Una de les variables que òbviament incideix més en la grandària mitjana de la convivència és la tipologia de la llar (gràfic 5). La mitjana de la convivència de les

llars pluripersonals sense nucli és de 3,4 persones, encara que com era d'esperar, les convivències més nombroses es donen en les llars de dos o més nuclis, amb una mitjana de 6 individus, seguides per les d'una parella amb els fills i altres, amb 5,2 persones. No obstant això, l'aspecte més rellevant és comparar les llars que estan formades només per un nucli i aquelles on, juntament amb el nucli familiar, hi viuen altres persones, que poden estar emparentades o no. En aquest sentit, s'observa que les parelles que no tenen fills però que conviuen amb altres ho fan, en terme mitjà, amb dues persones, mentre que si tenen fills aquesta convivència es redueix a només una persona.

Gràfic 5.

Grandària mitjana de la convivència segons el tipus de llar

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB; Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

LA CORESIDÈNCIA I L'HOMOGÀMIA DE PAÍS

Amb qui viuen els nascuts fora d'Espanya? L'aproximació a aquesta pregunta s'ha fet des de dos vessants: d'una banda, quina és l'estructura per edat i sexe dels que conviuen amb els estrangers i, de l'altra, quin és el lloc de procedència, és a dir, si en la convivència hi ha barreja entre llocs de naixement o no.

Respecte de l'edat i el sexe, la coresidència dels nascuts fora de l'Estat mostra una clara dependència de l'etapa del cicle de vida de l'entrevistat i del seu rol dintre de la llar: fill/a o pare/mare, fonamentalment (gràfic 6). La immensa majoria dels entrevistats viuen en llars on hi ha algun nucli familiar, característica de gran rellevància a l'hora de definir l'edat i el sexe de la resta de membres de la seva llar. Per un costat, dos de cada tres entrevistats que resideixen en una llar pluripersonal ho fa en una llar formada exclusivament per un nucli familiar. Per un altre, la major part del terç restant, malgrat viure en una llar extensa, cal considerar que aquesta té com a mínim un nucli familiar al voltant del qual s'estructura la residència.

En termes generals, la diferència més important en la coresidència dels nascuts a l'estranger i la que hi ha en el conjunt de la població resident a Catalunya ja ha estat esmentada indirectament: l'absència de gent gran entre els primers. Així, el grup de majors de 65 anys són poc nombrosos entre els entrevistats i tampoc no apareixen coresidint amb altres entrevistats, ja que només un 2,5% dels coresidents es troben en edat de jubilació.

Respecte de la coresidència del col·lectiu més jove, els que tenen entre 16 i 24 anys, es tracta del grup més heterogeni, en el sentit que conviuen amb persones de totes les edats en una proporció més gran que la resta: viuen amb individus de la seva generació —majoritàriament germans—, de la generació anterior —parens o altres parents— i, en alguns casos, d'una posterior —fills. Aquest darrer aspecte els distingeix clarament dels nascuts a Espanya, entre els quals en la franja de 16 a 24 anys la convivència amb fills és residual. I és que, en síntesi, aquesta edat es pot considerar de transició, en el sentit que alguns encara tenen el rol de fills, altres ja han assumit el de parella, i altres, fins i tot, el de parens. Aquesta darrera possibilitat és més habitual entre les dones que

entre els homes, aspecte que es dedueix del desequilibri entre sexes i de la presència diferencial de menors de quinze anys a les llars. Respecte del primer, cal destacar que el 60% dels que coresideixen amb dones de 16 a 24 anys són homes, mentre que entre els homes d'aquestes edats se situa en el 50%. Respecte de la presència de menors de quinze anys, les xifres són també prou clarificadores: un 33% dels que coresideixen amb dones joves tenen de 0 a 14 anys, xifra que només és del 22% entre els homes.

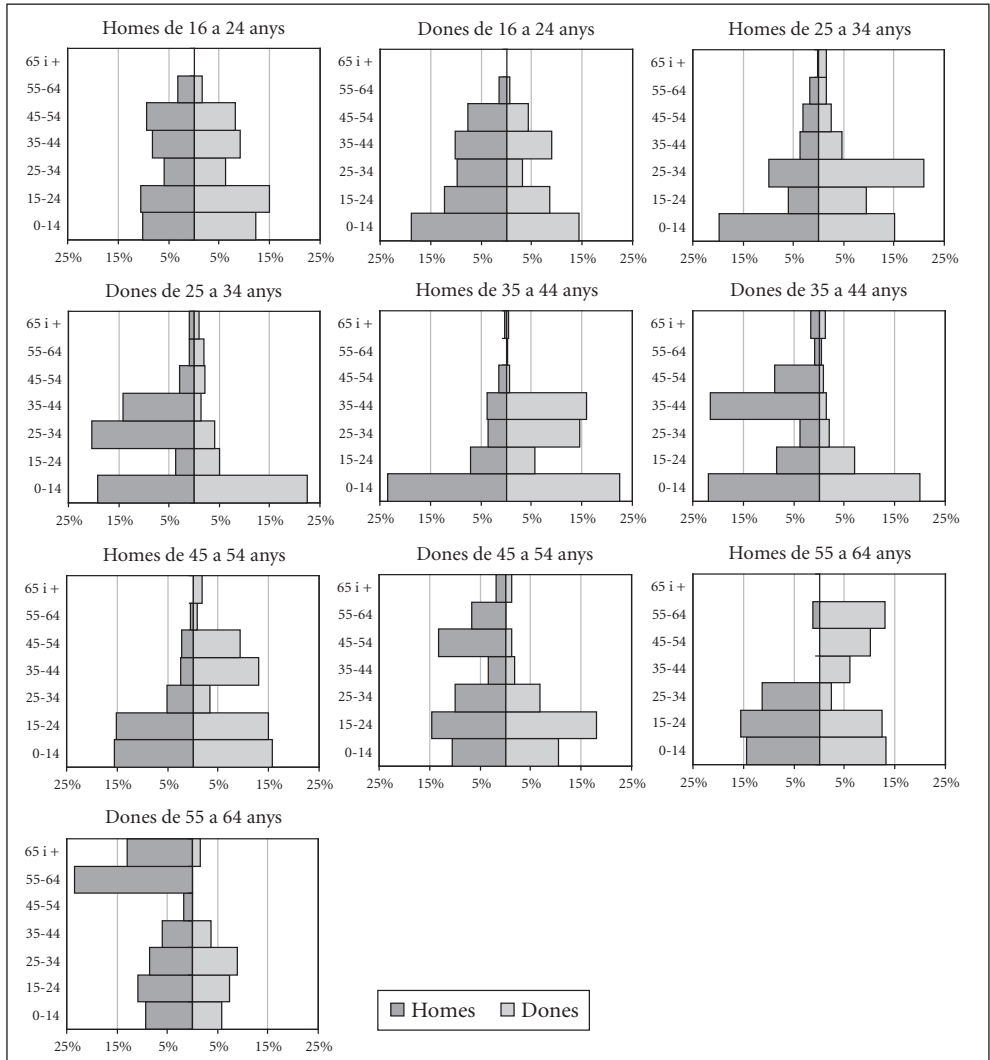
Els entrevistats que tenen entre 25 i 34 anys conviuen majoritàriament amb gent de la seva generació o de posteriors, mentre que és poc nombrosa la presència dels més grans. Als dos sexes predomina clarament el model de parella amb fills, encara que amb alguna diferència entre homes i dones. La més important, i que també té lloc entre la població autòctona, ve donada per la diferència d'edat en les parelles, en conviure homes amb dones de la mateixa edat o una mica més joves. Amb relació a la presència de fills, un 38% dels que conviuen amb adults de 25 a 34 anys nascuts a l'estranger tenen menys de 15 anys. El grup que té entre 35 i 44 anys presenta un model relativament similar, ja que, de les piràmides de coresidència, se'n dedueix una forta presència de llars formades per una parella i els seus fills, ja que els menors de 15 anys són un 44% dels coresidents. La característica que diferencia aquestes edats de les anteriors és la pràctica desaparició de coresidents del mateix sexe i edat de l'entrevistat, fenomen que s'accentua en els grups d'edat posterior. Per exemple, els homes de fins a 35 anys conviuen en un 10% dels casos amb homes d'edat similar, als 35-44 anys els seus contemporanis ja només representen un 3%, i arriba a només un 1% entre els homes de 55 a 64 anys.

Finalment, els dos darrers grups d'edat que s'han analitzat, i que correspondrien als nascuts a l'estranger que tenen entre 45 i 64 anys, el model de coresidència és més difús i relativament heterogeni. En el primer grup decennal, això es deu a la presència de fills encara a la llar, mentre que a mesura que avança l'edat es troben més situacions de coexistència de tres generacions: la dels entrevistats —que són els avis— i les dels seus fills i néts.

Les diferències que es donen en la coresidència dels diferents col·lectius són molt importants ateses les diferències en les seves estructures demogràfiques i de formes de convivència, encara que són difícils d'avaluar a causa de la representativitat de la

Gràfic 6.

Piràmides de coresidència del conjunt de nascuts a l'estranger

Nota: A causa de l'escàs nombre de casos de la mostra s'ha exclòs amb qui conviu els entrevistats de 65 anys i més.

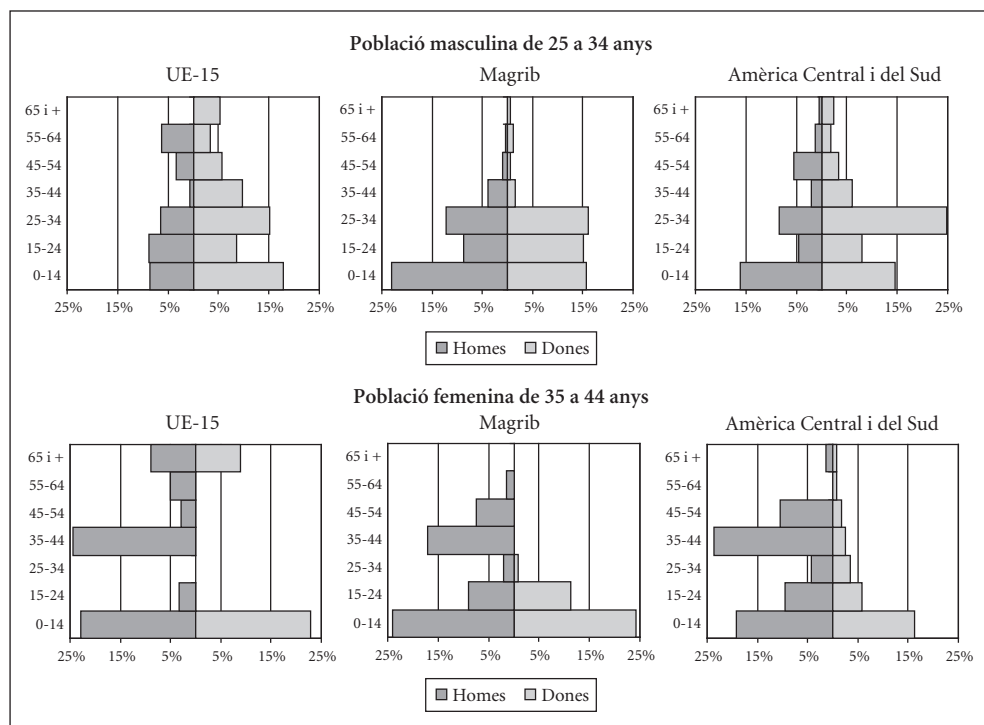
Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

mostra de l'enquesta. Malgrat tot, se n'ha fet una pinzellada per als col·lectius més nombrosos i les franges d'edat més significatives (gràfic 7).

Entre els homes nascuts a l'estranger d'entre 25 i 34 anys, els de la UE-15 tenen un model de coresidència molt heterogeni, amb convivències de totes les generacions i sexes, i amb un nombre reduït en les edats de 0 a 14 a causa d'una fecunditat menor i endarrerida. Els nascuts al Magrib, en canvi, presenten una major coresidència amb menors de 15 anys i una major presència de dones més joves, fruit d'una formació de la parella en edats més joves i d'una major fecunditat. Finalment, entre els homes

Gràfic 7.

Piràmides de coresidència segons el lloc de naixement

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

nascuts a l'Amèrica Central i del Sud s'observa una situació intermèdia amb relació a la coresidència de nens i una major tendència a conviure amb dones de la seva mateixa edat.

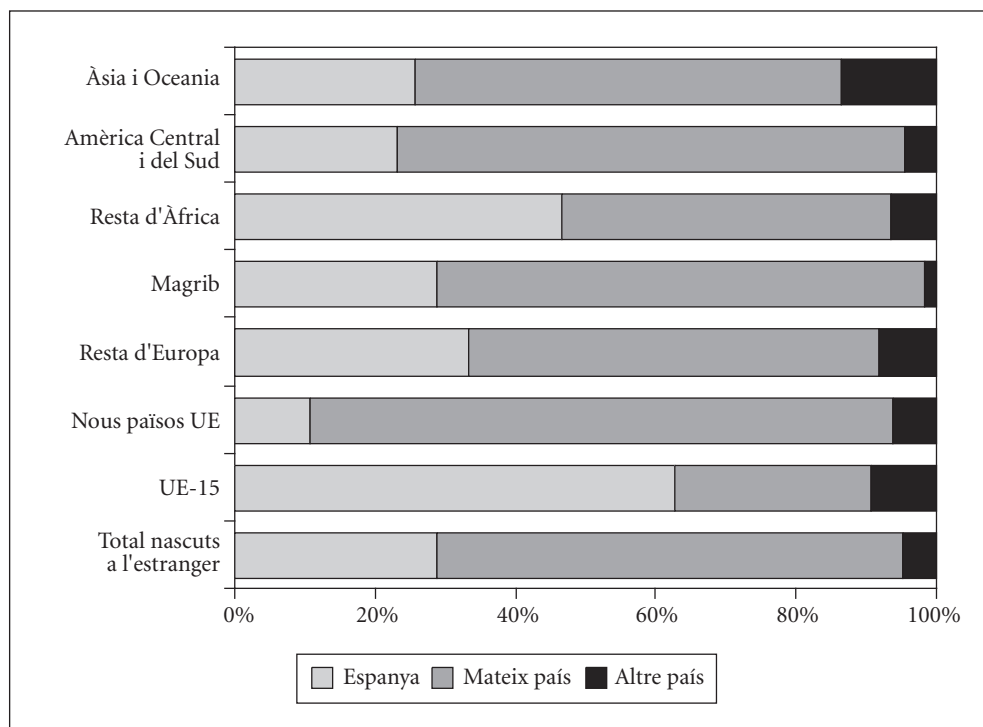
Entre les dones de 35 a 44 anys nascudes als països de la UE-15, a diferència dels altres dos col·lectius, hi ha una relativa presència dels seus pares, cosa que indica que aquestes dones conviuen amb tres generacions: la de la parella, d'edat similar, la dels seus pares, i la dels seus fills. Les dones magribines, en canvi, conviuen amb els seus companys de la mateixa edat, o més grans, i amb els seus fills, alguns dels quals ja estan a l'adolescència. Aquest model és molt similar al de les dones llatinoamericanes, encara que amb una presència menor d'infants.

L'homogàmia de país, és a dir, tots els individus residents a una llar nascuts al mateix país que l'entrevistat, és la forma de convivència més habitual, ja que dos de cada tres entrevistats, ja siguin homes o dones, conviuen exclusivament amb persones que han nascut al seu mateix país. A més, la major part dels que no han nascut al mateix país ho han fet a Espanya, i es tracta molt probablement dels fills dels entrevistats que ja han nascut a Catalunya. Per tant, si en poguéssim descomptar els fills, l'homogàmia seria gairebé l'única forma de convivència, ja que només un 5% dels entrevistats afirma conviure amb individus que no són del seu mateix país o nascuts a Espanya.

Aquestes dades generals amaguen grans diferències en funció del lloc de procedència (gràfic 8). Els nascuts als països de la UE-15 són els que mostren més heterogàmia, en la mesura que més d'un 60% conviu amb algú que ha nascut a Catalunya o a Espanya. El motiu és triple. En primer lloc perquè una part important d'aquest col·lectiu té la nacionalitat espanyola. En segon lloc, per una qüestió d'estatus socioeconòmic, que els facilita la integració amb les persones nascudes a Espanya. I, en darrer lloc, pel temps que porten residint a Catalunya, ja que pràcticament la meitat fa més de vint-i-cinc anys que hi viuen, i això els permet més contacte amb gent nascuda aquí i, sobretot, més probabilitat que els seus fills hagin nascut a Espanya. De fet, si considerem aquestes circumstàncies, possiblement encara caldria esperar més presència de nascuts a Espanya convivint amb originaris d'altres països de la UE-15. La situació contrària es dona amb els nascuts als altres països de la nova

Gràfic 8.

Homogàmia de país segons el lloc de naixement

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Unió Europea, els quals són els que presenten un major grau d'homogàmia, atès, en gran mesura, al fet que és el col·lectiu que ha arribat més recentment. Aquest efecte temporal també explicaria l'alta homogàmia que s'observa en els nascuts a l'Amèrica Central i del Sud, amb un 75% d'homes convivint amb gent del seu país i un 70% de dones en la mateixa situació. Finalment, amb relació al col·lectiu d'africans s'observen diferències internes significatives, sobretot entre els homes, amb un nivell d'homogàmia major entre els nascuts al Magrib en comparació amb els de l'Àfrica subsahariana.

VIURE EN PARELLA I PROJECTE DE FUTUR

En aquest punt veurem algunes característiques dels nascuts a l'estranger amb relació a la seva convivència en parella, així com diferents aspectes relacionats amb el seu projecte familiar, com ara la intenció de reagrupament familiar o el desig de descendència.

Característiques generals de les parelles

La parella és la forma de convivència de set de cada deu entrevistats, i la més comuna és el matrimoni religiós o civil, ja que el 80% dels individus aparellats estan casats (taula 3 i gràfic 9). Per lloc de naixement, qui conviu més en parella són els nascuts als països europeus, a excepció dels homes no nascuts en estats de la Unió Europea, mentre que els percentatges més baixos es localitzen entre la població masculina originària de l'Àfrica, Àsia i Oceania i la resta d'Europa.

D'altra banda, la incidència de la ruptura del vincle de parella associada a la migració es xifra entorn d'un 20%, corresponent als que no viuen en parella però que sí que en tenen al seu país. Aquestes dades cal matisar-les en funció del sexe, ja que s'observa que són les dones les que tenen més tendència a estar aparellades actualment, és a dir, a viure en parella a Catalunya. No obstant això, aquest fet no es tradueix en una major proporció d'homes sense parella, ja que el que succeeix és que una part important dels homes no aparellats a Catalunya, gairebé un de cada tres, tenen la parella al seu país d'origen, una situació que és pràcticament residual entre les dones. Aquest fenomen té una incidència especial en el col·lectiu d'asiàtics i de la resta d'Europa, entre els quals un 18% dels homes manifesten que tenen la parella al país d'origen; també és molt significatiu en el cas dels magribins, amb un 12%. En aquest sentit, les dades de l'enquesta mostren que una part molt important dels individus amb parella al país d'origen tenen intenció, en els cinc anys vinents, o bé de reagrupar la família (un 70%), o bé de fer una migració de retorn (un 15%).

Les parelles de fet representen un 19% del total de les parelles, i no s'hi observen diferències significatives en funció del sexe a causa de l'alta homogàmia de país.

Taula 3.

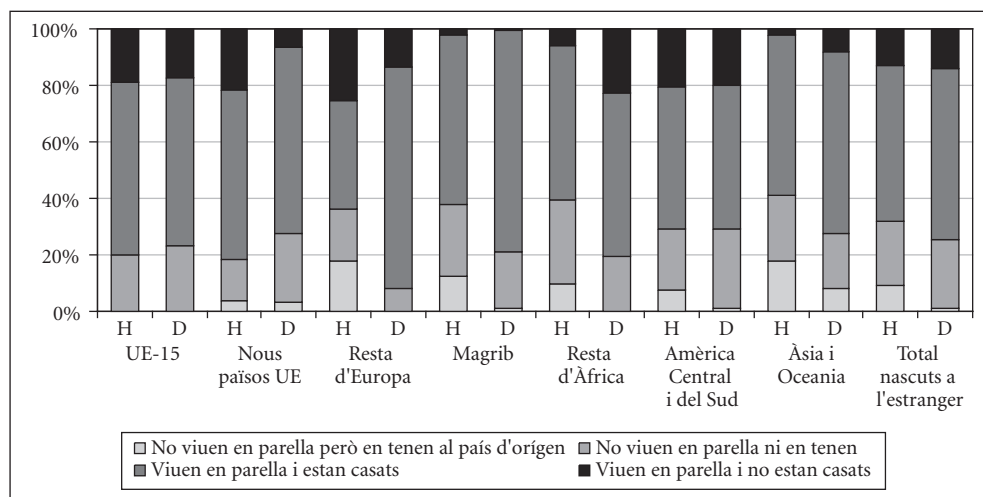
Situació de parella segons el sexe

	Homes	Dones	Total
No viuen en parella...	32,1%	25,4%	28,8%
... ni en tenen	22,8%	23,0%	22,9%
... però en tenen al país d'origen	9,2%	1,2%	5,2%
... i no responen si en tenen al país d'origen	0,1%	1,1%	0,6%
Viuen en parella...	67,9%	74,6%	71,2%
... i estan casats	54,4%	60,1%	57,2%
... i no estan casats	13,1%	13,9%	13,5%
... i no responen si estan casats	0,5%	0,5%	0,5%
Total nascuts a l'estranger	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Gràfic 9.

Situació de parella segons el lloc de naixement i el sexe

Nota: els que no viuen en parella i no responen si en tenen al país d'origen i els que viuen en parella i no responen si estan casats s'han redistribuït en els seus grans grups corresponents.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Per col·lectius, destaquen els llatinoamericans, amb gairebé un 30% de parelles, seguit dels nascuts a la UE-15 i a la resta d'Europa, mentre que aquest fenomen és molt poc significatiu entre els nascuts al Magrib (taula 4).

Tot i que les dades anteriors semblen indicar que la major propensió a formar una parella de fet es dona entre els nascuts a l'Amèrica Central i del Sud, la resposta a aquesta qüestió no és tan simple. Per respondre-la més rigorosament cal tenir en compte les diferències en les estructures per edat entre els diferents col·lectius, ja que les parelles de fet es concentren en les edats joves. Així, i pel conjunt dels nascuts a l'estranger, representen el 40% de les parelles de 16 a 24 anys; el 24% de les de 25 a 34 anys, i el 19% de les de 35 a 44 anys, i se situen per sota del 6% en la resta de grups d'edat. La diferent incidència segons l'edat provoca que el percentatge tendeixi a ser menor en els col·lectius, com ara el de la UE-15, que presenten una estructura demogràfica més envellida. Per eliminar aquesta distorsió i constatar quin seria el percentatge de les parelles de fet si les estructures per edat de tots els grups fossin similars, s'ha fet una estandardització. Així, un cop eliminat l'efecte edat, s'observa que la major propensió correspon als nascuts a la UE-15, ja que una de cada tres parelles seria de fet i, per tant, superarien els llatinoamericans, encara que aquests es mantenen en una segona posició. Per contra, es confirma que aquest tipus de parella és irrellevant en col·lectius com el dels asiàtics i, sobretot, el dels magribins (taula 4).

La situació de legalitat introdueix un component discriminatori, ja que una inestabilitat major comporta, per un costat, més parelles al país d'origen i, per un altre, una

Taula 4.

Percentatge de parelles de fet segons el lloc de naixement

	UE-15	Nous països UE	Resta d'Europa	Magrib	Resta d'Àfrica	Amèrica Central i del Sud	Àsia i Oceania
Observat	23,4%	18,4%	24,8%	2,3%	18,2%	28,5%	7,7%
Estandarditzat	34,0%	18,3%	24,8%	2,3%	21,7%	27,1%	5,5%

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

proporció més alta de parelles no institucionalitzades. D'una banda, el 8% dels que tenen permís de residència permanent tenen la parella al país d'origen, mentre que augmenta fins al 12% si el permís de residència és provisional. De l'altra, les parelles de fet representen el 28% del total de parelles entre els entrevistats amb permís permanent i un 38% entre els que tenen permís provisional.

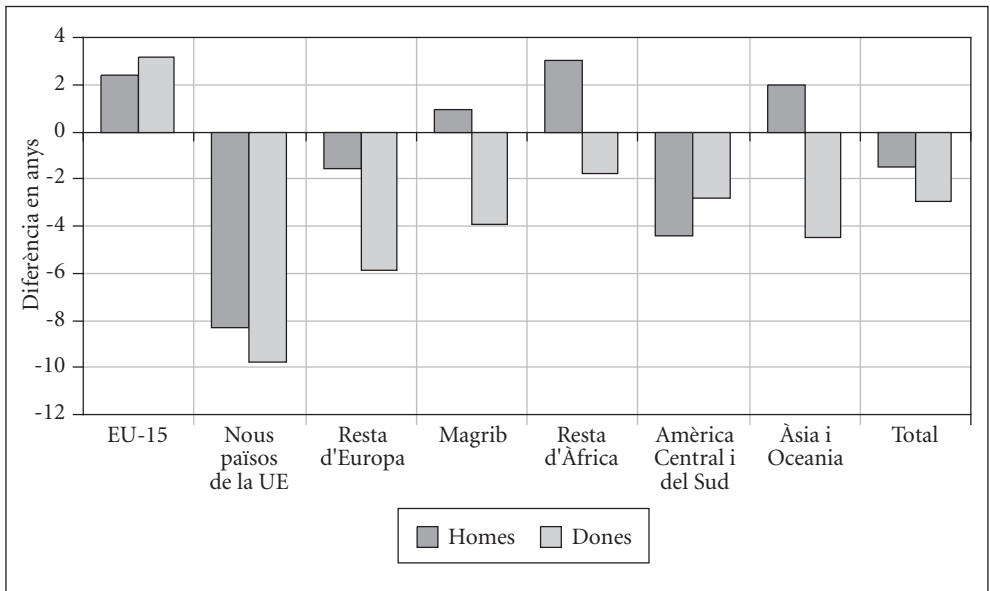
Un altre aspecte que s'ha analitzat és la interrelació entre el moment de la migració i el de la formació de la parella. El col·lectiu que s'ha avaluat és el format per les persones aparellades en el moment de l'enquesta, comparant l'any de formació de la parella actual amb l'any d'arribada a Catalunya.⁶ Pel que fa al conjunt de nascuts a l'estranger, la meitat ja estaven casats o ajuntats abans d'arribar a Catalunya, en un 15% dels casos la migració i la formació de la parella es van produir el mateix any i en el 35% restant la parella actual es va constituir quan ja residien a Catalunya. Aquestes xifres donen de mitjana que la migració es produeix 2,2 anys després de la constitució de la parella. Òbviament, aquesta xifra depèn del moment en què es va produir la migració, ja que cal tenir en compte els que han arribat més recentment o han vingut aparellats o encara no ho estan, en tant que no han tingut temps d'aparellar-se aquí. Aquest fet explicaria gran part de les diferències que s'observen entre els diferents col·lectius (gràfic 10). Entre els immigrants més antics, com els de la UE-15, la formació de la parella és, de mitjana, posterior a la migració. En canvi, la situació contrària es dona entre els nascuts als nous països de la Unió Europea, que, en haver tingut una migració més recent, o ja estaven casats en el moment de la migració o encara no han tingut temps de casar-se aquí. Una lògica similar la trobem en els sud-americans respecte dels magribins, ja que la forta onada immigratòria dels primers és més recent, de manera que, de mitjana, es van aparellar fins a 3,5 anys abans de la migració, mentre que en els magribins, en ser immigrants més antics, la diferència temporal és només d'1,3 anys. Per sexes, destaca la divergència que s'observa als nascuts a l'Àfrica i a Àsia i Oceania,

6. Les limitacions d'aquesta aproximació són diverses. En primer lloc, s'analitza la parella actual, que és l'única de la qual es disposa d'informació, i no és possible saber si aquesta és la mateixa que tenia en el moment de la migració o no. En segon lloc, la informació fa referència a l'any d'arribada a Catalunya, quan seria més lògic analitzar l'any de sortida del país per considerar possibles moviments migratoris intermedis.

ja que ells tendeixen més a formar la parella un cop estan a Catalunya mentre que elles arriben, en major mesura, ja casades.

Gràfic 10.

Diferència mitjana en anys entre la formació de la parella actual i l'arribada a Catalunya

Nota: Un valor negatiu indica que, de mitjana, la formació de la parella és anterior a l'arribada a Catalunya, i un valor positiu, que és posterior.

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

El projecte familiar

Treballar la fecunditat amb una enquesta com aquesta té dos grans avantatges. En primer lloc, permet obtenir informació sobre el total de la fecunditat que han tingut les dones nascudes fora d'Espanya, de manera que obtenim la fecunditat global del col·lectiu i no tan sols de la fecunditat duta a terme aquí; i en segon lloc, permet

conèixer les intencions de fecunditat de cara al futur, de manera que es pot preveure quina és la fecunditat desitjada.

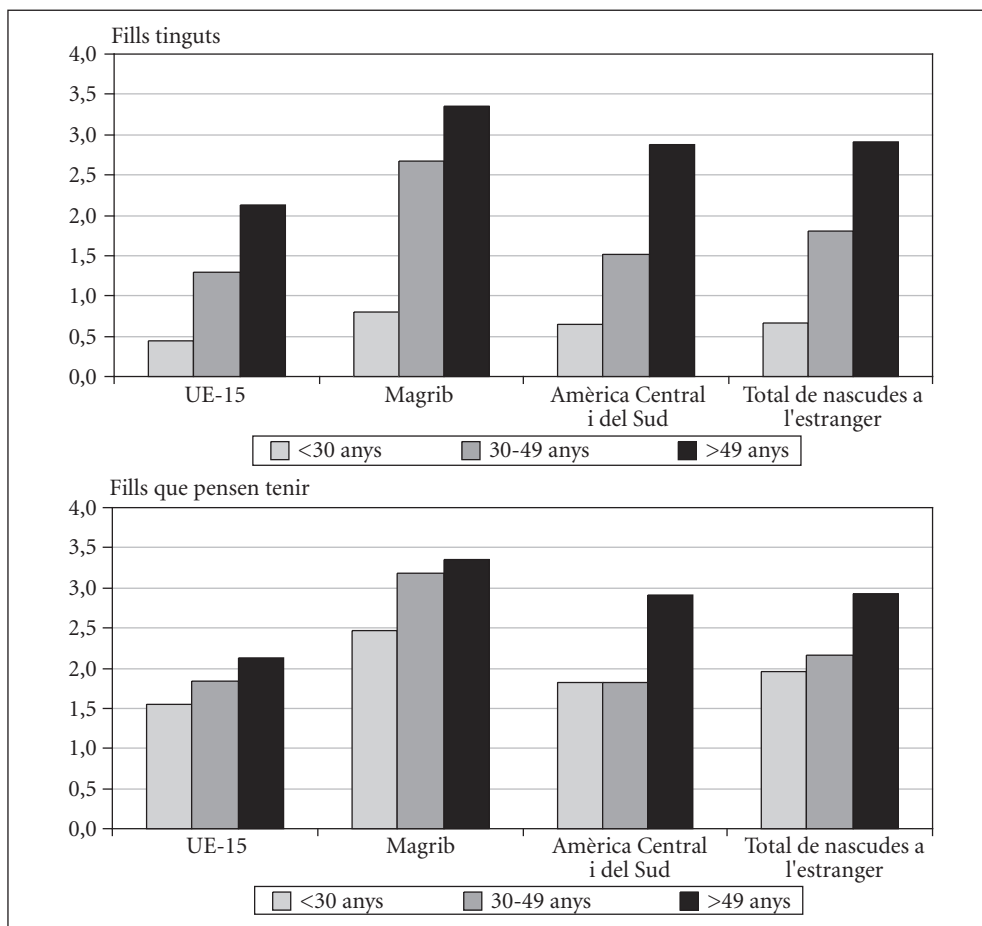
Així, respecte de la fecunditat tinguda, les dones entrevistades tenen una mitjana d'1,7 fills cadascuna, cosa que representa un valor lleugerament superior al del conjunt de dones residents a Catalunya, amb 1,5 fills.⁷ Ara bé, cal tenir en compte que l'estructura per edats de la població condiciona aquests valors, i que les diferències entre el conjunt de dones residents a Catalunya i les nascudes a l'estranger és molt gran: entre les primeres, la meitat té més de 45 anys i, per tant, poques possibilitats de tenir més fills; mentre que entre les nascudes a fora el percentatge d'aquesta edat és només del 26%, de manera que la població amb possibilitat de tenir fills és molt més elevada.

L'anàlisi dels nivells de fecunditat assolits a diferents edats permet una comprensió millor del fenomen (gràfic 11). Així, si considerem el col·lectiu de dones que ja han acabat l'etapa reproductiva, la mitjana arriba pràcticament als tres fills per dona, un indicador que ja pot ser considerat de descendència final, amb un ventall que oscil·la entre els 2,1 fills de les nascudes a la UE-15 i els 3,4 fills de les magribines. D'altra banda, les dones entre 30 i 49 anys, algunes de les quals encara disposen d'un període suficientment llarg per completar la seva descendència, ja tenen de mitjana 1,8 fills, cosa que representa una xifra significativament superior a la del conjunt de la població. En aquest segment d'edat, a més de la fecunditat menor de les nascudes a la UE-15, es constata una clara diferenciació entre les nascudes a Amèrica Central i del Sud i al Magrib, ja que entre les primeres s'ha reduït de manera apreciable el seu projecte reproductiu, mentre que en les segones continua sent elevat i més similar al de les generacions anteriors. Finalment, en les menors de 30 anys les diferències de comportament també són molt significatives i, en aquest cas, són un clar indicador del calendari de la fecunditat: el baix nivell assolit per les nascudes a la UE-15 en aquestes edats és fonamentalment com a conseqüència de l'endarreriment de la maternitat.

7. Es tracta d'un indicador de la fecunditat que recull l'experiència reproductiva de totes les generacions presents en el moment de fer l'enquesta i que no reflecteix la descendència final que han tingut o tindran les diferents cohorts de dones.

Gràfic 11.

El projecte reproductiu de les dones nascudes a l'estranger segons l'edat i el lloc de naixement

Font: Elaboració pròpia. Idescat i IERMB: Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006.

Les diferències de comportament entre les generacions queden paleses si, a més dels fills que han tingut, considerem quina és la seva intenció de futur, i això ens proporciona una aproximació a la seva descendència final futura. Per al conjunt de la població

estrangera s'observen dos models completament diferents: per un costat, les menors de 50 anys, amb una intenció d'uns dos fills per dona i, per un altre, les més grans de 50, que han tingut pràcticament tres fills per dona. Aquest canvi en el model reproductiu no es dona per igual en tots els col·lectius, ja que entre les sud-americanes és més intens i accelerat que entre les magribines. Així, si prenem com a referència les dones més joves, les que tenen entre 16 i 30 anys, el seu projecte familiar és de gairebé 2,5 fills per dona entre les magribines i de només 1,8 fills entre les llatinoamericanes.

CONCLUSIONS

Quan parlem de les formes familiars i de convivència dels residents a Catalunya que han nascut a l'estranger, el primer que cal destacar és l'heterogeneïtat d'aquest col·lectiu, deguda, sobretot, al lloc de procedència, però també a la seva situació de legalitat. Així, algú nascut a l'Europa dels dotze té més similituds amb algú nascut a Espanya que amb algú nascut, per exemple, al Magrib, a Amèrica del Sud o en algun dels dotze estats de la nova Unió Europea. També la situació de legalitat és important, en la mesura que el lloc d'origen esdevé secundari si es disposa de la nacionalitat espanyola. Aquest col·lectiu, els nascuts a l'estranger que tenen la nacionalitat espanyola, mostra unes característiques similars als nascuts aquí, mentre que com més precària és la situació de legalitat, més diferències s'hi observen; l'exemple més clar és el d'aquells que se solen anomenar "sense papers".

Un dels aspectes més rellevants és que, malgrat que la població nascuda a l'estranger viu de forma molt més amuntegada que la població autòctona, les diferències són d'aproximadament una persona, i també que són molt pocs els casos detectats de residents en llars de, per exemple, més de sis membres. Això sí, dins del col·lectiu de nascuts fora les diferències són importants, sobretot en funció del lloc de procedència; així, els magribins són els que conviuen amb més gent i, com sempre, els nascuts a la UE-15, els que presenten una grandària de la convivència més petita. Sorpren en aquest sentit no trobar diferències importants respecte de l'any d'arribada. Caldria preveure *a priori* que el temps d'estada al nostre país comportés certa estabilitat i, per tant, una reducció en el nombre de persones que comparteixen un mateix espai. Això no s'ha

pogut observar, atès que les diferències entre els nouvinguts i els que ja porten uns anys aquí són molt petites. Molt probablement els processos de reagrupament familiar i l'existència de xarxes migratòries explicarien aquesta similitud.

En bona part, la major mitjana de la grandària de la convivència entre la població nascuda a l'estranger és com a conseqüència de la residència, per part d'un nombre important d'entrevistats, en llars nuclears extenses —llar estructurada a partir d'un nucli familiar, en el qual hi ha altres membres—, una forma de residència menys comuna entre els nascuts aquí. La convivència, a més, presenta una alta homogàmia de país, de manera que en la majoria de llars tots els membres han nascut al mateix país, i quan això no és així, la coresidència se sol donar amb algú nascut aquí, probablement els fills dels arribats fa més anys.

Respecte de les parelles cal destacar que, en un nombre important de casos, la migració ha comportat una ruptura del vincle de parella: la dona s'ha quedat més al país d'origen i ha migrat només l'home. Aquesta ruptura és important perquè és indicativa d'una certa inestabilitat que a mitjà termini es vol corregir, ja sigui reagrupant la família o bé fent una migració de retorn. En aquest mateix aspecte, cal destacar que una part important de la convivència en parella que es dona aquí no segueix els canals institucionals, és a dir, es tracta de parelles de fet. Això és especialment significatiu en els col·lectius més joves, com ara els llatinoamericans, encara que si s'eliminen les diferents estructures per edat es tracta d'un fenomen molt més corrent entre els nascuts en algun país dels quinze estats de l'antiga Unió Europea, mentre que és residual entre els magribins i els asiàtics.

Una altra diferència que cal destacar és el nombre de fills que es tenen i, sobretot, els que es pensen tenir. S'observen diferències generacionals molt importants, de manera que les cohorts més antigues han tingut un nombre important de fills, mentre que les més recents tenen uns desitjos de fecunditat més similars als de la població nascuda a Espanya. Les dades de l'enquesta indiquen que el procés de modificació del projecte familiar serà més ràpid entre les llatinoamericanes que entre les magribines, les quals probablement reduiran la fecunditat però la mantindran més elevada que la resta durant unes quantes generacions.